

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце БДУКМ

 С.Л. Шпарло

« 07 » 07 2023 г.

Рэгістрацыйны № ВД-622-3эвуч.

ГІСТОРЫЯ КУЛЬТУРЫ

*Вучэбная праграма
ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасцей
6-05-0314-02 Культуралогія,
6-05-0314-03 Сацыяльна-культурны менеджмент і камунікацыі*

Вучэбная праграма састаўлена на аснове адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0314-02-2023 па спецыяльнасці 6-05-0314-02 Культуралогія, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 21.08.2023 № 270 вучэбнага плана па спецыяльнасці 6-05-0314-02 Культуралогія, прафілізацыі “Сіналогія” рэг. № 6-05-03-22/23вуч. ад 15.02.2023; на аснове адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0314-03-2023 па спецыяльнасці 6-05-0314-03 Сацыяльна-культурны менеджмент і камунікацыі, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 21.08.2023 № 270 вучэбных планаў па спецыяльнасці 6-05-0314-03 Сацыяльна-культурны менеджмент і камунікацыі, прафілізацыям: рэг. № 6-05-03-23/23уч.; рэг. № 6-05-03-24/23уч.; рэг. № 6-05-03-25/23уч.; рэг. № 6-05-03-26/23уч. от 15.02.2023

СКЛАДАЛЬНІКІ:

А.І. Смолік, загадчык кафедры культуралогіі ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, доктар культуралогіі, прафесар;

Л.К. Кухто, прафесар кафедры культуралогіі ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, кандыдат культуралогіі, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

А.Э Салікаў, прафесар кафедры маладзёжнай палітыкі і сацыякультурных камунікацый Дзяржаўнай установы адукацыі “Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы”, кандыдат культуралогіі, дацэнт;

Т.М. Смолікава, дацэнт кафедры міжкультурных камунікацый і рэкламы, ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, кандыдат культуралогіі, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай культуралогіі ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пратакол № 13 ад 31.05.2023);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пратакол № 7 ад 05.07.2023)

УЗГОДНЕНА

Загадчык аддзела навукова-асветніцкай работы і маркетынгу Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

Д.Г.Шантар

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная парграма па вучэбнай дысцыпліне “Гісторыя культуры” складзена для вышэйшых навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0314-02-2023 па спецыяльнасці 6-05-0314-02 Культуралогія, АСВА 6-05-0314-03-2023 па спецыяльнасці 6-05-0314-03 Сацыяльна-культурны менеджмент і камунікацыі.

У перыяд Асветніцтва ў гуманітарным дыскурсе ўзніклі некалькі канцэпцый нераўнамернасці гістарычнага развіцця розных народаў. Вялікія геаграфічныя адкрыцці, а за ей каланізацыя і антрапалагічнае вывучэнне абарыгенаў і іх культур паказалі, што культура чалавецтва гістарычна ўяўляе сабой сукупнасць культур тэрытарыяльных супольнасцяў. У выніку сіметрычнага дыялогу паміж імі ўзнікла вялікая культурная разнастайнасць, якая ахапіла розныя рэгіёны нашай планеты. У працэсе сацыякультурнага развіцця народамі свету былі створаны самабытныя гістарычныя тыпы культур, якія з’явіліся падмуркам сучаснай сусветнай культуры. Сацыякультурны свет паўстае перад намі не як нешта аднароднае, а як багатая разнастайнасць, мноства, шматварыянтнасць самабытных унікальных культурных адзінак. Яны часам існуюць не сутыкаючыся, маюць сваю прастору і свой час. Так, шэраг культуролагаў (М.Я. Данілеўскі, А.Дж. Тойнбі, Э. Трольч, О. Шпенглер) лічылі, што няма адзінай культурнай гісторыі чалавецтва; гісторыя, па іх меркаванні, уяўляе сабой змену культур, кожная з іх жыве сваім уласным самадастатковым і адасобленым ад іншых культур жыццём. Яны былі перакананы, што адналінейнасці працэсу культурнага і гістарычнага жыцця няма, лініі развіцця культуры разыходзяцца. Кожная культура жыве прыкладна адну тысячу гадоў, а іх англійскі калега А.Дж. Тойнбі сцвярджаў, што існаванне культур не мае выразных часавых меж.

Аднак у разнастайнасці сацыякультурнага свету, па меркаванні Вальтэра, Ш.-Л.Мантэск’ё, Г.Э. Лесінга, І. Канта, І. Гердэра, У. Салаўёва, К. Ясперса можна прасачыць адзіную лінію развіцця чалавецтва, якая вядзе да стварэння агульначалавечай культуры. Яе эталоны пранікаюць ва ўсё складанаарганізаванае мноства этнічных, нацыянальных, мікра- і макрарэгіянальных культурных утварэнняў. Інакш кажучы, скразныя формы культурна- і сацыяльна-гістарычнага развіцця розных народаў пастаянна напаўняюцца духоўным і матэрыяльным зместам сусветнай культуры, якая сама знаходзіцца ў працэсе вечнага станаўлення і вяртання. У аснове такой інтэрпрэтацыі сусветнага культурнага працэсу пакладзена ідэя аб універсальнасці сусветнай гісторыі прызнанне, таго, што культура ёсць змест чалавечага жыцця і чалавек усюды і заўсёды думае аб тым, як уладкаваць сваё жыццё і жыццё іншых людзей найлепшым чынам.

Разыходжанні па пытанні аб адзінстве сусветнай культуры, аб агульначалавечай культуры звязаны з розным разуменнем агульнага ў

сусветнай культуры і розным тлумачэннем адзінства. Справа ў тым, што ў межах аднаго мноства можна вылучыць некаторую агульнасць усіх непаўторных элементаў, асобных культурных адзінак і абазначыць гэту агульнасць як адметную асаблівасць мноства культур у адрозненне ад іншага мноства.

Мэты вучэбнай дысцыпліны:

- паглыбленне сістэмы ведаў па гісторыі культуры;
- раскрыццё сутнасці культуры і заканамернасцей яе дынамікі;
- асэнсаванне ўнікальнага вопыту дыялогу культур, што асабліва важна ва ўмовах глабалізацыі;
- фарміраванне ў студэнтаў навуковага падыходу да вывучэння з’яў культуры, які грунтуецца на разуменні навуковай карціны свету.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

- выяўленне ўсеагульных заканамернасцей функцыянавання розных гістарычных тыпаў культуры;
- вызначэнне месца і ролі кожнай культуры ў цэлым і яе асноўных структурных элементаў у дынаміцы развіцця;
- асэнсаванне адметнасцей розных тыпаў культуры, перспектывы духоўнага развіцця чалавецтва;
- вывучэнне гісторыі сусветнай культуры як сістэмы, як цэласнасці;
- паказ значэння міфалогіі, філасофіі, мастацтва, рэлігіі, навукі як унікальных каштоўнасцей чалавецтва.

На лекцыях і семінарскіх занятках звяртаецца ўвага на асэнсаванне важнейшых гістарычных тыпаў культур, вызначэнні іх статус, паказу іх сэнсавага нападнення, выяўленні найбольш агульных якасных рыс. Выкарыстанне шэрага прынцыпаў тыпалагізацыі культур на падставе тэорыі гістарычнай эвалюцыі тэхналогій матэрыяльнай і духоўнай дзейнасці дазволіла аўтарам паказаць уплыў на культуру пануючых у грамадстве спосабу вытворчасці, светапогляду, рэлігіі, прыродна-геаграфічнага фактару.

У рамках вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя культуры” прасочваецца вялікі шлях чалавечай культуры – ад каменнага тапара да камп’ютэра, ад даскальных малюнкаў да мноства кірункаў сучаснага мастацтва. Культура паўстае як дынамічная сістэма, якая ніколі не заставалася нерухомай. Яна развівалася і змянялася ў часе і прасторы разам з грамадствам, якое яе стварала.

У працэсе выкладання вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя культуры” прадугледжваецца актуалізацыя міжпрадметных сувязей з такімі вучэбнымі дысцыплінамі, як: “Тэорыя культуры”, “Гісторыя беларускай дзяржаўнасці”, “Беларуская літаратура”, “Сусветная літаратура”, “Этнакультуралогія”, “Філасофія” і некаторымі іншымі вучэбнымі дысцыплінамі.

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне арыентавана на пошук гібкіх сувязей паміж гуманітарнымі і ўласна культуралагічнымі праблемамі. Пры гэтым гісторыя культуры разглядаецца як індывідуальны стану матэрыяльнай і духоўнай культуры.

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне прадугледжвае сістэматызаванае вывучэнне тэарэтыка-практычнага матэрыялу, неабходнага менавіта студэнтам для лепшага засваення імі асноўных дысцыплін спецыялізацыі.

У адпаведнасці з адукацыйнымі стандартам вышэйшай адукацыі па спецыяльнасцям 6-05-0314-03 Сацыяльна-культурны менеджмент і камунікацыі, 6-05-0314-02 Культуралогія у выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя культуры» студэнт павінен развіць наступныя *ўніверсальныя кампетэнцыі*:

УК-1. Валодаць асновамі даследчай дзейнасці, ажыццяўляць пошук, аналіз і сінтэз інфармацыі.

УК-4. Працаваць у камандзе, талерантна ўспрымаць сацыяльныя, этнічныя, канфесійныя, культурныя і іншыя адрозненні.

Студэнты павінны набыць наступныя *базавыя прафесійныя кампетэнцыі*:

БПК-5. Аналізаваць гісторыка-культурны працэс, разумець заканамернасці фарміравання культурна-творчых характарыстык асобы, ладу думкі і дзейнасці чалавека, які жыве ў гістарычна канкрэтным грамадстве.

БПК-6. Аналізаваць этнакультурную спецыфіку традыцыйнай культуры Беларусі, этнічных працэсаў у Беларусі і ў сучасным свеце.

БПК-7. Ацэньваць сацыяльныя і іншыя наступствы навуковага і тэхналагічнага развіцця, уплыў тэхнагенных і інфармацыйных працэсаў на змены ў сферы творчасці, культуры, камунікацыі і іншых галінах дзейнасці культуролага.

БПК-8. Прымяняць сучасныя тэхналогіі сацыякультурнай камунікацыі ў прафесійнай дзейнасці.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен *ведаць*:

– асноўныя заканамернасці культурна-гістарычнага развіцця чалавецтва;

– асноўныя этапы развіцця культуры ў сувязі з сусветнай гісторыяй чалавецтва;

– суадносіны культуры і цывілізацыі, характэрныя асаблівасці розных тыпаў культуры, у тым ліку сучаснай айчыннай культуры;

– асноўныя культурныя дасягненні пэўных геаграфічных рэгіёнаў і народаў;

умець:

– ацэньваць стан, тэндэнцыі і перспектывы развіцця сучаснай культуры;

– ацэньваць асаблівасці міжкультурных камунікацый;

– аналізаваць ва ўзаемасувязі развіццё культуралогіі, рэлігіі, філасофіі, дасягненні навукі і адукацыі;

– засвоіць мабільную дыдактычную мадэль выкладання культуралогіі;

валодаць:

– асноўнымі заканамернасцямі культурна-гістарычнага развіцця чалавецтва.

Метады (тэхналогіі) навучання. Да эфектыўных педагагічных метадык і тэхналогій, якія садзейнічаюць далучэнню студэнтаў да пошуку і выкарыстання ведаў, набыццю вопыту самастойнага вырашэння задач, адносяцца: тэхналогіі праблемна-модульнага навучання; тэхналогіі вучэбна-даследчай дзейнасці; праектныя тэхналогіі; камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусіі, прэс-канферэнцыі, вучэбныя дэбаты і іншыя актыўныя формы і метады); метады аналізу канкрэтных сітуацый; гульнявыя тэхналогіі, у межах якіх студэнты ўдзельнічаюць у дзелавых, ролевых, імітацыйных гульнях і інш.

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкладчыкам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай працы, вучэбна-метадычныя комплексы.

У мэтах фарміравання сучаснай сацыяльна-асобаснай і сацыяльна-прафесійнай кампетэнцыі выпускніка УВА ў практыку правядзення семінарскіх заняткаў мэтазгодна ўкараюць метадыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы.

Сродкі дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці. У якасці элементаў выяўлення вучэбных дасягненняў студэнта магчыма выкарыстоўваць наступны дыягнастычны інструментарый: падрыхтоўка і абарона тэматычных паведамленняў, рэфератаў, эсэ, мультымедыйных прэзентацый, пры ацэньванні якіх звяртаецца ўвага на: змест і паўнату раскрыцця тэмы, структуру і паслядоўнасць выкладання матэрыялу, крыніцы і іх інтэрпрэтацыю, карэктнасць афармлення і г.д.

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя культуры» вучэбным планам усяго прадугледжана 96 гадзін, з іх 54 гадзіны – аўдыторныя заняткі. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў: 30 гадзін – лекцыі, 24 гадзіны – семінары.

Форма бягучай атэстацыі – вуснае апытанне.

Рэкамендаваныя формы кантролю ведаў студэнтаў – экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1. Уводзіны ў вучэбную дысцыпліну

Культурагенэз як від сацыяльнай і гістарычнай дынамікі культуры. Дэтэрмінанты ўтварэння новых культурных форм і іх інтэграцыя ў існуючыя культурныя сістэмы. Працэсы культурагенэза: генезіс культурных форм і норм; фарміраванне сацыяльных, этнічных, палітычных, канфесіянальных культурных сістэм.

Даследаванне праблем гістарычнага паходжання культуры (Л. Морган, Г. Спенсер, Э. Тайлар, Дж. Фрэзер і інш.).

Аснаванні падзелу культур на гістарычныя тыпы: а) духоўна-культурныя рысы; б) прыродна-геаграфічныя ўмовы; в) мастацка-стылявыя прыкметы; г) стадыі гістарычнага развіцця; д) гістарычная эвалюцыя тэхналогій матэрыяльнай, сацыяльнай і інтэлектуальнай дзейнасці.

Тэма 2. Культура першабытнага грамадства

Паняцце першабытнай культуры і яе перыядызацыя. Выжыванне ў прыродным асяроддзі – мэта суб'ектаў першабытнай культуры. Кроўнароднасны спосаб сацыяльнай арганізацыі. Татэмізм як адна з найбольш старажытных форм карціны. Анімізм, фетышызм як тыпы светаадчування дагістарычнай эпохі. Актыўнае развіццё псіхікі чалавека першабытнага грамадства. Станаўленне мовы, міфапэтычнага вобразнага мыслення, навыкаў выяўленчай творчасці. Курганна-мегалітычная культура V–I тыс. да н. э. у Еўразіі. Пячорнае і наскальнае выяўленчае мастацтва (Альтаміра, Ляска, Мантэспан, Тасілі, Чатал-Гуюк і інш.). Помнікі першабытнай культуры на тэрыторыі Беларусі. Узнікненне пахавальных абрадаў і культ продкаў. Дасягненні неалітычнай рэвалюцыі. Курганна-мегалітычная культура V–I тыс. да н. э. у Еўразіі.

Узнікненне пахавальных абрадаў і культ продкаў. Рытуал і абрад і яго значэнне. Дасягненні неалітычнай рэвалюцыі. Фарміраванне традыцыі як сродку акумуляцыі і трансмісіі жыццёвага вопыту.

Тэма 3. Культура старажытных усходніх цывілізацый

Старажытныя цывілізацыі як лакальныя міжэтнічныя супольнасці, якія сфарміраваліся на аснове адзінства пражывання ў адным рэгіёне, працяглага і цеснага культурнага ўзаемадзеяння і культурнага абмена паміж імі.

Культурна-гістарычныя арэалы Усходу: Старажытная Месапатамія, Старажытны Егіпет і Старажытны Іран. Характэрныя рысы старажытных цывілізацый: адаптацыя да прыроды, патрыярхальнасць, іерархічнасць, аўтарытарнасць, статычнасць, інтраверсія, абстрактнасць мыслення. Спецыфіка разумення асобы на Усходзе.

Культура Месапатаміі і перыядызацыя яе культуры. Містыцызм і «Магічная душа» ў культуры Месапатаміі (О. Шпенглер, М. Эліадэ). Культ лёсу. Развіццё рэлігійных уяўленняў. Пантэон багоў.

Шумерская цывілізацыя. Міфалогія шумераў. Узнікненне і развіццё пісьменнасці. Асноўныя дасягненні ў навуцы і тэхналогіях. Архітэктура шумераў (зікураты). Зараджэнне пісьменнай і прававой думкі ў Месапатаміі. Пачатковыя формы адукацыі.

Вавілонскае царства. Дасягненні ў будаўніцтве дзяржавы, права. Літаратурныя творы. Развіццё навукі. Вавілон – шэдэўр горадабудаўніцтва. Вавілонская баня. «Эпас пра Гільгамеша» як літаратурны помнік старажытнасці. Вісячыя сады Семіраміды. «Законы Хамурапі» – старажытны помнік прававой думкі. «Ідэя таліёна».

Асірыя. Арганізацыя войска. Сталіца дзяржавы – горад Ніневія. Распісы і барэльефы. Бібліятэка цара Ашурбанінала. Асірыйскі этнас у гісторыі.

Культура Старажытнага Ірана. Арыяна. Авеста – найбольш старажытная свяшчэнная кніга чалавецтва. Асаблівасці рэлігіі зараастрызму.

Культура Персіі імперскага перыяду. Фарміраванне імперыі Кіра. Шэдэўр горадабудаўніцтва – сталіца Персіі горад Персепаль.

Тэма 4. Культура Старажытнага Егіпта

Адметныя асаблівасці старажытнаегіпецкай цывілізацыі. Старажытнаегіпецкая культура як вынік адказу на выклік прыродна-кліматых умоў (А. Дж. Тойнбі). Піраміда як прасімвал егіпецкай культуры. Час як важнейшая катэгорыя свядомасці егіпцяна. Рэлігійная рэформа фараона Эхнатона. Культ памерлых.

Мастацтва эпохі Эхнатона. Асноўныя выяўленчыя каноны. Пахавальня Тутанхамона – дасягненні ў дэкаратыўным мастацтве. Распісы пахавальняў. Шэдэўры скульптуры. Літаратура Старажытнага Егіпта. Храмы і скульптуры эпохі Рамсесаў: Луксор, Карнак.

Егіпет эпохі элінізму. Характарыстыка эпохі. Александрыя як культурны цэнтр. Александрыйская філалагічная школа. Александрыйскі маяк – адно з цудаў свету.

Рымскі перыяд у развіцці культуры Егіпта. Развіццё навуковых ведаў (астраномія, матэматыка, медыцына, ваенная справа і інш.).

Тэма 5. Культура Старажытнага Кітая

Перыядызацыя старажытнакітайскай культуры. *Перыяд архаікі.* Культура першых дзяржаў. Эпоха Чжоў – «сто школ» у філасофіі Кітая. *Перыяд класікі.* Утварэнне імперыі Цынь. Імперыя Хань – залаты век культуры. *Эпоха шасці дынастый.* Рост уплыву будызму на развіццё кітайскай культуры. Традыцыяналізм кітайскай культуры. Канцэпцыя

сярэдзіннай дзяржавы. Культ імператара і продкаў. Сямейна-этнічныя адносіны.

Міфалогія Старажытнага Кітая.

Асноўныя філасофска-рэлігійныя вучэнні Старажытнага Кітая: будызм, даасізм, канфуцыянства, маізм. Паняцці «дао», «Інь» і «Янь» як аснова гармоніі свету. Даоскія тэхнікі самаўдасканалення. Канфуцыянская мараль і мадэль ідэальнага чалавека. Прынцып гармоніі ў канфуцыянстве. Будыйская маральная традыцыя.

Рацыянальнасць мыслення як адметнасць кітайскага менталітэту. Навуковыя дасягненні. Стварэнне іерагліфічнай інсьменнасці. Кітайскі каляндар. Дасягненні кітайскай медыцыны. Тэорыя пяці элентаў і пяці колераў і яе ўплыў на мастацтва Старажытнага Кітая (літаратура, выяўленчае мастацтва, дойлідства, музыка, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва). Звычаі і абрады. Сістэма адукацыі і выхавання.

Тэма 6. Культура Старажытнай Індыі

Гістарычныя тыпы індаарыйскай культуры: протаіндыйская культура, індаарыйская культура, культура дынастыі Маўр'скага грамадства.

Варна-каставая сістэма: брахманы, кшатрыі, вайш'я, шудры.

Развіццё міфалагічных, рэлігійных, філасофскіх уяўленняў аб свеце. Йога як філасофія і практыка. Вучэнне аб душы, карме і сансары. Брахмаізм, будызм, індуізм – асноўныя філасофска-рэлігійныя вучэнні. Аморфнасць індуізму. Рэлігійны п'юралізм. Важнейшыя прынцыпы будызму. Паняцце нірваны. Махаяна і Хінаяна.

Мастацкая культура Старажытнай Індыі. Веды – рэлігійна-філасофскі помнік. «Махабхарата» і «Рамаяна» – шэдэўры літаратуры сусветнага значэння. Значэнне танца ў індыйскай культуры. Пячорныя гарады і храмавыя комплексы. Прававая культура (Закон Ману). Развіццё навукі і тэхнікі (астраномія, матэматыка, медыцына і інш.). «Камасутра» – энцыклапедыя сямейных адносін.

Тэма 7. Культура Старажытнай Грэцыі як пачатак і парадыгма еўрапейскай культуры

Паняцце “антычнасць”. Антычны тып культуры, яго адметнасці: антрапацэнтрызм, аганальнасць, антрапаморфнасць, дэмакратычнасць, касмалагізм, суразмернасць, політэізм, міфалагічнасць і інш. Полісная аснова антычнай культуры Асновы грэка-рымскай цывілізацыі (М. Я. Данілеўскі, О. Шпенглер, К. Ясперс).

Перыядызацыя старажытнагрэчаскай культуры.

Крыта-мікенскі перыяд. Рассяленне старажытных этнасаў у III–II тыс. да н. э. па Еўропе і Міжземнамор'і. Фарміраванне грэчаскай міфалогіі. Мінойская культура вострава Крыт. Сімволіка Лабірынта. Кноскі палац.

Абшчынна-родавая культурная спадчына ў культуры Грэцыі. Уяўленні аб культурнай дынаміцы.

Грэцыя перыяду архаікі. Адраджэнне Грэцыі пасля «цёмных стагоддзяў». Алімпійскія гульні. Міфалогія антычнай Грэцыі: пантэон, асноўныя цыклы міфаў. Апалонаўскае і дыянісійскае ў культуры. Элінскі эпас. Грэчаская лірыка. Натурфілосафы эпохі архаікі. Праблема спалучэння рацыянальнасці і містыкі. Грэчаскі архітэктурны ордэр. Ідэя «парадку» і прынцып «меры». Скульптура. Дэкаратыўнае мастацтва.

Старажытная Грэцыя перыяду класікі. Палітычная культура старажытных грэкаў. Класічны перыяд у гісторыі філасофіі (Сакрат, Платон, Арыстоцель). Афінны – цэнтр адукацыі і культуры. Акадэмія Платона і ліцэй Арыстоцеля. Антычныя каляндарныя містэрыі і мастацтва драмы. Афінскі Акропаль – шэдэўр антычнай архітэктурны. Алімпія. Скульптары эпохі класікі. Сямейныя адносіны і быт грэкаў.

Культура элінізму. Сінтэз мастацтва Захаду і Усходу. Інтэнсіўнасць развіцця мастацтва. Асноўныя дасягненні эпохі. Цуды свету. Скульптура. Мастацтва як адлюстраванне змен у светаўспрыманні грэкаў. Карынфскі ордэр як сімвал эклектызму.

Тэма 8. Культурная спадчына старажытнарымскай цывілізацыі

Перыядызацыя старажытнарымскай культуры: этрускі і царскі перыяды; перыяд рэспублікі; перыяд імперыі. Уплыў грэчаскай культуры на рымскую цывілізацыю. «Civitas» як падмурак рымскай культуры. Своеасаблівасць карціны свету ў Старажытным Рыме. Каштоўнасці рымскай супольнасці. Канцэпт лёсу (фатуму) у сістэме каштоўнасцей рымлян.

Міфалагізацыя гісторыі як характэрная рыса рымлян. Пантэон Рыма (Марс, Юнона, Юпітэр і інш.). Крызіс старажытнарымскай рэлігіі. Хрысціянства як сінтэз іўдзейскай і антычнай культурных традыцый.

Палітычная і прававая культура Рыма (Г. Ю. Цэзар, М. Т. Цыцэрон, Палібій і інш.). Рымская філасофская школа (Марк Аўрэлій, Луцый Сенека і інш.). Стаіцызм. Рыторыка як адлюстраванне ментальнай асновы рымскай культуры. Тэатр і святы. Рымскі раман. Скульптурны партрэт. Уплыў культуры Рыма на станаўленне заходняй цывілізацыі. Навука і адукацыя. Рымскія гісторыкі. Асноўныя архітэктурныя формы, тыпы будынкаў. Рымскае дойлідства. Мастацкая спадчына Геркуланума. Інтымізацыя культуры (Катул, Авідзій, неатэрыкі). Раннехрысціянскае мастацтва і сімволіка.

Тэма 9. Культура Візантыі і яе ўплыў на культуру ўсходніх славян

Хрысціянскі характар візантыйскай цывілізацыі. Станаўленне сярэдневяковага грамадства. З'яўленне і развіццё феадалізму. Культ

імператарскай улады. Візантыйская культура – наследніца антычнай культуры. Сінтэз грэка-рымскай і ўсходняй культур. Прынцып «адна дзяржава – адна рэлігія». Хрысціянства як дзяржаўная рэлігія. Фарміраванне хрысціянскай царквы як асобай арганізацыі. Барацьба «іканаборцаў» і «іконапаклоннікаў». Ератычныя рухі: арыянства, монафізіцтва і інш.

Філасофска-тэалагічная думка ў Візантыі. Неаплатанізм (Прокл, Псеўда-Дыянісій Арэпагіт, Юліян Адступнік). Багаслоўскія ідэі Іаана Дамаскіна і Максіма Спаведніка. Містычная багаслоўская тэорыя Сімяона Багаслова. Уздым рацыяналістычнай думкі (Фоцій). Паварот да платанізму і неаплатанізму (Міхаіл Псел).

Мастацтва Візантыі. Культываваная і свецкая музыка. Храм як сімвал свету. Сабор Святой Сафіі – галоўны храм Візантыі. Выяўленчае мастацтва: фрэскі, мазаікі, іконы. Літаратура (агіяграфія, духоўныя гімны). Літургічная драма (містэрыя). Адукацыя. Візантыйскі энцыклапедызм. Уплыў культуры Візантыі на славянскі свет. Культурныя стасункі Візантыі, Полацкага і Тураўскага княстваў. Хрышчэнне беларускіх зямель.

Тэма 10. Сярэдневяковая культура Еўропы

Паняцце «сярэдневякоўе» і яго інтэрпрэтацыя ў еўрапейскай гуманітарнай думцы (Ф. Ніцшэ, Ё. Хейзінга, М. Блок, Ф. Бродэль, Ж. Ле Гоф і інш.). Перыядызацыя еўрапейскай сярэдневяковай культуры: ранняя, сталая, позняя. Хрысціянства як кантоўнасна-сімвалічная аснова культуры Сярэдневякоўя. Узнікненне хрысціянскай ідэаалогіі і яе роля ў станаўленні хрысціянскага тыпу культуры (Іаан Златавуст, св. Аўгусцін, Фама Аквінскі і інш.).

Адметнасць сярэдневяковай карціны свету. Храм як «вертыкаль духу»; горад як «гарызанталь гісторыі». Ідэя ўсеагульнай любові. Боскае адкрыццё як аснова пазнання свету. Ідэя асабістага выратавання веруючага. Хрысціянская сатэрыялогія – вучэнне аб выратаванні. Дуалізм сярэдневяковай свядомасці: горны свет і дольны свет.

Субкультуры Сярэдневякоўя: хрысціянская, рыцарская, бюргерская, вясковая, варварская. Узаемасувязь рэлігійнай, арыстакратычнай і народнай культуры.

Мастацкая сярэдневяковая культура. Раманскі і гатычны стылі і іх адметныя рысы. Хрысціянскі канон. Хрысціянская іканаграфія. Мазаікі і фрэскі. Кніжная мініяцюра. Помнікі архітэктуры: саборны ансамбль у Пізе, царква Нотр-Дам дзю Пор у Клермон-Феране, сабор Парыжскай Божай Маці і інш. Музычнае мастацтва: грыгарыянскі харал, поліфанія, чатырохлінейны нотны стан. Літаратура: эпас, літургічная драма, раман, куртуазная паэзія. Сярэдневяковы тэатр: містэрыя, фарс, міраклі. Народная карнавальная культура як «іншае жыццё народа на аснове смеху». Станаўленне адукацыі. Узнікненне першых універсітэтаў.

Сярэдневяковая беларуская культура. Хрысціянскі гуманізм беларускіх асветнікаў: Ефрасіння Полацкая, Кірыла Тураўскі, Клімент Смаляціч, Аўраамій Смаленскі. Школы дойдства на беларускіх землях. Помнікі архітэктуры: Сафійскі сабор у Полацку, гродзенская царква Барыса і Глеба, царква Благавешчання ў Віцебску і інш. Манументальны і станковы жывапіс. Дробная пластыка. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Сістэма адукацыі і выхавання. Царкоўныя і манастырскія школы.

Тэма 11. Культура эпохі Адраджэння

Агульная характарыстыка эпохі Адраджэння. Сацыяльна-эканамічныя перадумовы ўзнікнення культуры Рэнесансу. Тыпы рэнесансных культур: італьянскае Адраджэнне, Паўночнае Адраджэнне, Няпоўнае Адраджэнне (Англія, Партугалія, Чэхія, Польшча). Пратарэнесанс, Ранні Рэнесанс, Высокі Рэнесанс, Позні Рэнесанс. Змяненне тэацэнтрычнага светапогляду на гомацэнтрычны. Новая інтэрпрэтацыя традыцыйных хрысціянскіх догматаў. Засваенне антычнай культурнай спадчыны. Ідэалы і каштоўнасці рэнесансных гуманістаў. Ідэал гармоніі чалавека і космасу.

Мастацтва як увасабленне новай карціны свету. Італьянскія жывапісныя школы. Творчасць Леанарда да Вінчы, Мікеланджэла, Тыцыяна, Батычэлі, Рафаэля, Альбрэхта Дзюрэра, Іераніма Босха і інш. Ман'ерызм як стыль Рэнесансу. Адлюстраванне ў тэатральным мастацтве гуманістычных ідэй і супярэчнасцей эпохі (У. Шэкспір). Адраджэнне камедыі, трагедыі, пастэраля. La commedia erudite і камедыя дэль артэ.

Музычнае мастацтва: ars antiqua, ars nova. Нідэрландская поліфанічная школа. Развіццё народнай песеннай творчасці і інструментальная музыка. Фларэнтыйская камерата.

Асаблівасці літаратуры Рэнесансу. «Кніга песень» Ф. Петраркі. Рэнесансная навела Д. Бакачыя, Л. Арыоста. Рэалістычна-фантастычныя раманы Ф. Рабле, М. Сервантэса.

Асноўныя дасягненні ў галіне навукі і іх уплыў на духоўную культуру. Светапоглядныя канцэпцыі С. Буднага, В. Цяпінскага, А. Волана і інш. Культуратворчая дзейнасць Ф. Скарыны. Станаўленне і развіццё беларускай мовы, пісьменнасці і літаратуры (М. Гусоўскі, Я. Вісліцкі).

Пашырэнне адукацыі. Брацкія школы. Езуіцкія калегіумы. «Граматыка» М. Смятрыцкага.

Тэма 12. Культура Новага часу

Агульная характарыстыка культуры Новага часу. Сацыяльна-палітычныя дэтэрмінанты фарміравання культуры Новага часу.

Пераходны характар культуры Новага часу. Класіцызм. Барока як стыль эпохі. Навуковая рэвалюцыя. Культ навукі і тэхнікі. Секулярызацыя

культуры і быту. Асвета як ідэалогія буржуазіі. Пратэстантызм і яго роля ў фарміраванні каніталістычных адносін (М. Вебер).

Агульная характарыстыка культуры Новага часу. Філасофска-рэлігійныя канцэпцыі Новага часу. Асветніцкія ідэі Д. Дзідро, Вальтэра, Ж.-Ж. Русо і інш.

Асноўныя мастацкія напрамкі. Культура ракако. Мастацтва Францыі, Англіі, Іспаніі, Германіі. Венская школа ў музыцы. Фламандская школа жывапісу.

Культура Захаду ў XIX ст.: агульная характарыстыка эпохі. Эпоха рамантызму. Ідэалы і сімвалы рамантызму ў мастацтве. Стагоддзе літаратуры, музыкі, тэатра. Стыль ампір. Новыя напрамкі ў архітэктуры. Містычны элемент рамантызму (У. Блэйк). Эскапісцкія ідэі рамантызму (Дж. Г. Байран і інш.). Цікавасць да культур Усходу і народнай культуры.

Пошукі рэалістычнага мастацтва. Эстэтычныя ідэалы рэалізму. Адлюстраванне рэалій буржуазнай культуры. Імпрэсіянізм у культуры Еўропы.

Дэкаданс. Культурфіласофская рэфлексія Ф. Ніцшэ. Стыль мадэрн. Мадэрнізм – інавацыйна-крэатыўны тып культурнага светабачання. Авангардныя напрамкі ў культуры як адлюстраванне супярэчнасцей быцця Еўропы (кубізм, сімвалізм, сюррэалізм, футурызм, экспрэсіянізм і інш.).

Беларуская культура XVII–XVIII стст. Грэка-каталіцкая царква і яе ўплыў на развіццё культуры. Асвета і адукацыя. Асветніцкая дзейнасць Сімяона Полацкага, М. Пачобута-Адлянцкага, Л. Залускага, Я. Даманеўскага, Б. Дабашэвіча і інш.

Фарміраванне дэмакратычнай ідэалогіі і грамадскай думкі ў XIX ст. (К. Каліноўскі, А. Незабытоўскі, Ф. Савіч і інш.).

Мастацкая культура ў Беларусі. Віленскае барока, тэатр, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Вобраз рамантычнага героя ў творчасці А. Міцкевіча. Эстэтыка рамантызму ў паэзіі Т. Зана і Я. Чачота. Тэндэнцыя ўпарадкавання існуючага ў драматургіі В. Дуніна-Марцінкевіча. Прынцыпы рэалізму і народнасці ў творах Ф. Багушэвіча. Рамантычныя і рэалістычныя пачаткі ў паэзіі Я. Лучыны.

Тэма 13. Сацыядынаміка еўрапейскай культуры XX – першай чвэрці XXI ст.

Навукова-тэхнічная рэвалюцыя і яе наступствы. Крызіс каштоўнасцей розуму, прагрэсу і самабытнасці свету ў познім індустрыяльным грамадстве. Культура мадэрну як пошук новых духоўных асноў быцця. Сацыяльна-палітычныя рухі леварадыкальнага і праваарадыкальнага зместу.

Масавае грамадства і культура. Тэхналагічныя і сацыяльныя дэтэрмінанты фарміравання масавай культуры. Механізм масавай культуры і яе функцыі.

Масмедыя і масавая культура як фактар фарміравання ідэнтычнасці homo digital.

Ідэйна-мастацкія плыні і іх уплыў на формы і змест сучаснай мастацкай культуры.

Феномен постмадэрнізму і яго адметныя ўласцівасці. Рост культурнай разнастайнасці. Узаемадзеянне культур, міжкультурная камунікацыя. Дыялог культур. Варыянты ўзаемадзеяння самабытнасці і сучаснасці.

Агульныя прынцыпы і каштоўнасці савецкай культуры. Уніфікацыя культурнага жыцця ў савецкім грамадстве. Дэструкцыя сацыякультурнай сферы. Фарміраванне постсавецкага грамадства і яе культуры.

Перадумовы фарміравання сусветнай культуры. Складванне планетарнай прасторы культуры. Праблема глабальных цэнтраў і перыферыі культуры. Полімарфізм культуры як фактар устойлівага развіцця сучаснага грамадства. Футуралогія аб глабальным мадэляванні розных аспектаў сусветнай культуры.

**ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
ДЛЯ ДЗЁННАЙ ФОРМЫ АТРЫМАННЯ
ВЫШЭЙШАЙ АДУКАЦЫІ**

Нумар тэмы	Назва тэмы	Колькасць аудыторных гадзін		Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарскія заняткі		
1	2	3	4	5	6
1.	Уводзіны ў вучэбную дысцыпліну	1			
2.	Культура першабытнага грамадства	1	2	2	дыскусія
3.	Культура старажытных усходніх цывілізацый	2	2	2	абмеркаванне вынікаў індывідуальных заданняў
4.	Культура Старажытнага Егіпта	2	2	2	прадстаўленне мультымедычных прэзентацый
5.	Культура Старажытнага Кітая	2	2	2	абмеркаванне вынікаў індывідуальных заданняў
6.	Культура Старажытнай Індыі	2	2		абмеркаванне вынікаў індывідуальных заданняў
7.	Культура Старажытнай Грэцыі як пачатак і парадыгма еўрапейскай культуры	2	2		прадстаўленне мультымедычных прэзентацый
8.	Культурная спадчына старажытнарымскай цывілізацыі	2			прадстаўленне мультымедычных прэзентацый
9.	Культура Візантыі і яе ўплыў на культуру ўсходніх славян	2			абмеркаванне вынікаў індывідуальных заданняў
10.	Сярэдневяковая культура Еўропы	2	2		абмеркаванне вынікаў індывідуальных заданняў
11.	Культура эпохі Адраджэння	2	2		прадстаўленне мультымедычных прэзентацый

1	2	3	4	5	6
12.	Тэма 12. Культура Новага часу	2	2		абмеркаванне вынікаў індывідуаль- ных заданняў
13.	Сацыядынаміка еўрапейскай культуры XX – першай чвэрці XXI ст.	2	2	2	дыскусія
Разам...		24	20	10	

**ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
ДЛЯ ЗАВОЧНАЙ ФОРМЫ АТРЫМАННЯ
ВЫШЭЙШАЙ АДУКАЦЫІ**

Нумар тэмы	Назва тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін	
		Лекцыі	Семінарскія заняткі
1.	Уводзіны ў вучэбную дысцыпліну		
2.	Культура першабытнага грамадства	1	
3.	Культура старажытных усходніх цывілізацый		1
4.	Культура Старажытнага Егіпта		1
5.	Культура Старажытнага Кітая	1	
6.	Культура Старажытнай Індыі	1	
7.	Культура Старажытнай Грэцыі як пачатак і парадыгма еўрапейскай культуры	1	
8.	Культурная спадчына старажытнарымскай цывілізацыі	1	
9.	Культура Візантыі і яе ўплыў на культуру ўсходніх славян		1
10.	Сярэдневяковая культура Еўропы	1	
11.	Культура эпохі Адраджэння	1	
12.	Культура Новага часу		1
13.	Сацыядынаміка еўрапейскай культуры XX – першай чвэрці XXI ст.	1	1
14.	Беларуская культура ва ўмовах глабалізацыі		1
Разам...		8	6

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная:

1. *Махлина, С.Т.* Семиотика культуры повседневности: учеб. для вузов / С. Т. Махлина. – 2-е изд., доп. – Москва: Издательство Юрайт, 2020. – 255 с. – С. 39-47; 94–112; 114–250.
2. *Семилет, Т.А.* Исследования культуры в современном мире: учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры / Т. А. Семилет. - 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Юрайт, 2019. – 137 с. – С. 32–44; 76–95; 97–134.
3. *Смолік, А.І.* Культуралогія: гісторыя культуры : вучэб. дапаможнік для студэнтаў ВНУ па культуралагічных і мастацтвазнаўчых спецыяльнасцях / А. І. Смолік, Л. К. Кухто, А. А. Цобкала ; [сярод рэц.: І. В. Марозаў]. – Мінск : [б. в.], 2009. – 310 с. – С. 6–30; 93–106; 218–263.
4. *Смолік, А.І.* Культуралогія : вучэбна-метадычны комплекс [па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці 1-21 04 01 "Культуралогія", спецыялізацыі 1-21 04 01-01 01 "Тэорыя і гісторыя культуры"]. Раздзел 1. Тэорыя культуры / А. І. Смолік, Л. К. Кухто, С. Л. Шпарло. - Мінск : БДУКМ, 2017. - 342 с. – С. 115–231; 293–340.

Дадатковая:

1. *Брыгадзін, П.І.* Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі : вучэбны дапаможнік для студ. вышэйш. навуч. устаноў : рэкамендавана вучэбна-метадычным аб'яднаннем па гуманітарнай адукацыі / П. І. Брыгадзін. – Мінск : ДКСТ БДУ, 2015. – 287 с.
2. *Бэрк, П.* Народная культура Еўропы ранняга Новага часу / Пітэр Бэрк; навук. рэд. А. Ліс.; пер. з англ. мовы І. Ганецкая. – Мінск.: Тэхналогія, 1999. – 380 с.
3. *Горелов, А.А.* История мировой культуры: учебное пособие / А.А. Горелов - 5-е изд., стереотип. – Москва: Издательство «Флинта», 2016. – 508 с.
4. *Елизаров, С. А.* История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учебное пособие для студентов учреждений высшего образования : допущено Министерством образования Респ. Беларусь / [С. А. Елизаров и др.]. - 2-е изд., испр. – Минск : Вышэйшая школа, 2016. – 398с.
5. *Ильин, И.П.* Постмодернизм от истоков до конца столетия. Эволюция научного мифа / И. П.Ильин. – М.: Интрада, 1998. – 255 с.
6. История мировой культуры (мировых цивилизаций) / под ред. доктора филос. наук Г.В.Драча. – Изд. 4-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 544 с.
7. *Крамер, С.* Шумеры: первая цивилизация на Земле / Самюэль Крамер; пер. с англ. – М.: Центрполиграф, 2002. – 381 с.

8. Культурология. История мировой культуры: хрестоматия: учебное пособие / А. Н. Маркова [и др.]. - 2-е изд., стер. – Москва: Юнити, 2015. – 607 с.

9. *Маркова, А. Н.* Культурология. История мировой культуры: учебное пособие / А. Н. Маркова. – Москва: Волтерс Клувер, 2009. – 496 с.

10. *Скараходаў, У.П.* Сацыядынаміка культуры сучаснай Беларусі / У.П. Скараходаў. – Мінск: БелДППК, 2003. – 341с.

11. *Соколова, М.В.* Мировая культура и искусство: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/ М. В.Соколова – М.: Академия, 2004. – 368 с.

12. *Смолік, А.І.* Культура Беларусі XI-XIX стст. Навуковы даведнік / А. І. Смолік. – Мінск: Беларускі ўніверсітэт культуры, 1998. – 182 с.

13. *Тахо-Годи, А.А.* Греческая культура в мифах, символах и терминах: сб. / сост. и общ. ред. А.А.Тахо-Годи. – СПб.: Алетейя, 1999. – 716 с.

14. *Ходзін, С.М.* Гісторыя культуры Беларусі ў 1920–1930-я гг.: дапам. для студэнтаў / С.М. Ходзін; Беларус. дзярж. ун-т. Гіст. фак. – Мінск: БДУ, 2001. – 70 с.

15. *Эррикер, К.* Буддизм / Клайв Эррикер; пер. с англ. – М.: Гранд: ФАИР-пресс, 2001. – 301 с.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ І ВЫКАНАННІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Роля і месца самастойнай работы ў вучэбна-выхаваўчым працэсе абумоўлена неабходнасцю павышэння якасці адукацыі да будучага спецыяліста сацыякультурнай сферы, якаснага размеркавання часу на засваенне матэрыяла падчас лекцыйных, семінарскіх, практычных заняткаў, патрабаваннямі да адаптацыі да сусветнай адукацыйнай прасторы. Вышэй адзначанае фарміруе статус самастойнай работы студэнтаў як абавязковага базавага элемента прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў сацыякультурнай сферы.

3 мэтай павышэння эфектыўнасці неабходна прытрымлівацца наступных рэкамендацый:

- абазначыць перад пачаткам семестра найбольш ключавыя тэмы фундаментальнай культуралогіі, якія садзейнічаюць фарміраванню прафесіянальнай і асобаснай кампетэнтнасці спецыяліста;

- на належным метадычным узроўні арганізаваць самастойную работу;

- ажыццяўляць перыядычны кантроль за СРС і кіраўніцтва ёю;

- стварыць спрыяльныя ўмовы для яе ажыццяўлення;

- рэкамендаваць неабходную вучэбную, навуковую літаратуру, перыядычныя выданні культуралагічнага профілю;

- праводзіць пры неабходнасці кансультаванне і карэкцыю памылак студэнтаў, якія дапускаюцца ў працэсе самастойнага вывучэння вызначаных тэм;

- падвесці вынікі самастойнага засваення студэнтамі пытанняў вызначаных тэм, выкарыстоўваючы розныя формы кантролю (тэсты, эсэ, калёквіумы, рэфераты і даклады).

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ЗАДАННЯЎ ДЛЯ КІРУЕМАЙ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны прымяняюцца наступныя формы кіруемай самастойнай работы:

- кантралюемая самастойная праца ў выглядзе выканання індывідуальных заданняў, уключаючы пісьмовыя апытанні з кансультацыямі выкладчыка;

- падрыхтоўка і прадстаўленне мультымедыйных прэзентацый на семінарскіх занятках;

- дыскусіі па тэмах: “Культура першабытнага грамадства”, “Сацыядынаміка еўрапейскай культуры XX – першай чвэрці XXI ст.”.

Выкананая праца павінна адлюстроўваць ступень засваення тэарэтычных пытанняў, уменне самастойна думаць, лагічна разважаць, ставіць пытанні, абагульняць, вызначаць праблемы, рабіць высновы.